

Visiedocument
**Cultuur in
Veenendaal**

OKTOBER 2015

Inleiding

“Welkom Veenendaalse cultuurliefhebber! Welkom in een culturele omgeving waar wij het makkelijker, aantrekkelijker en spannender maken voor u als liefhebber van kunst, cultuur en educatie. Welkom in een stad waar het volop beleven, leren en ontdekken is!”

Bovenstaand welkomstwoord zou zomaar het begin kunnen zijn van een wervende tekst over de toekomst van Cultuur in Veenendaal. Een inleiding die een beeld oproept van visie en ambitie voor een sector die belangrijk is voor de Veenendaalse samenleving.

Een visie waarin samenwerken, verbinden, innovatie en uitwisseling de uitgangspunten zijn om te komen tot een sterk cultureel aanbod, afgestemd op de maatschappelijke vraag en ontwikkelingen. Een visie die de basis vormt voor het nemen van verdere stappen die uiteindelijk resulteren in een beleidsplan en een creatief, aantrekkelijk concept voor alle inwoners van Veenendaal!

Kortom: een Visie op de Toekomst van Cultuur in Veenendaal!

1. Terugblikken en vooruitzien

Cultureel Veenendaal is volop in beweging

In de zomer van 2011 werd door de Raad een bezuinigingstaakstelling opgelegd van € 315.000 per 2015. Tot dat moment waren de afzonderlijke organisaties gericht op hun eigen product waarbij incidenteel werd samengewerkt. De Cultuurkoepel was verantwoordelijk voor het tot stand brengen van de verbinding tussen de instellingen, de amateurkunst en de binnenstad en vanaf 2012 ook voor de regie van het programma Cultuur & School. Onder begeleiding van bureau BMC vond in gezamenlijkheid een herijking plaats waarbij het focus lag op behoud van wat goed was en ontwikkeling van wat anders en beter kon (december 2012). Concrete plannen volgden in “Uitvoering Vernieuwingsagenda (voorjaar 2014)”.

De bezuinigingen per 2015 zijn een feit. De organisaties hebben keuzes gemaakt om de gevolgen waar mogelijk te beperken en ondanks minder middelen te werken aan innovatie van hun producten, rekening houdend met de vraag van de Veenendalers, de maatschappelijke trends en overige ontwikkelingen. De samenwerking is in de afgelopen jaren op diverse onderdelen geïntensiveerd. Soms geeft dat ook verwarring en zijn de organisaties naast samenwerkingspartners ook elkaars concurrenten in de strijd om de aandacht van het publiek en het werven van fondsen. Doorontwikkeling van de samenwerking is sinds het voorjaar van 2014 een groot thema, mede ingegeven door het gemeentelijk verzoek om de subsidierelaties te vereenvoudigen. In opdracht van de gezamenlijke besturen en directies heeft Bureau Berenschot de verkenning naar een nieuwe samenwerkingsstructuur begeleid (winter 2014/2015). Aanvullend is een boekenonderzoek uitgevoerd om het financiële meerjarenperspectief inclusief de bezuinigingen in beeld te brengen (voorjaar 2015).

Veel is er gezegd en geschreven maar waar het uiteindelijk om gaat is de toekomst. In het volgende hoofdstuk worden de trends en ontwikkelingen geschetst die ook van invloed zijn op de Veenendaalse samenleving en daarmee op ‘Cultuur’ in Veenendaal.

In het ‘visie-deel’ wordt vervolgens de vertaalslag gemaakt van deze ontwikkelingen naar het toekomstige culturele product. Daarbij worden ook de kansen en knelpunten benoemd, evenals de financiële uitgangspunten die voor een bestendig cultureel aanbod noodzakelijk zijn.

2. Maatschappelijke trends&ontwikkelingen

In de afgelopen jaren is de samenleving ingrijpend veranderd. Soms lijkt het alsof er op alle fronten beweging is, waardoor mensen en organisaties worden uitgedaagd om opnieuw hun positie te bepalen. Soms brengen die veranderingen een gevoel van onzekerheid met zich mee, omdat de toekomst ons langs ongebaande paden leidt.

Ook voor het culturele product Veenendaal is herbezinning en koerswijziging noodzakelijk om aan te sluiten bij de trends en ontwikkeling van deze tijd. Daarvoor is het nodig om te begrijpen voor welke uitdagingen we staan, op basis van een veranderende maatschappij!

Deze ontwikkelingen en de gevolgen daarvan voor 'Cultuur' worden ook op nationaal niveau onderkend en zijn onder meer terug te vinden in beleidsplannen als 'Agenda voor Cultuur 2017-2020' van de Raad voor Cultuur en 'Ruimte voor Cultuur' van het ministerie van OC&W en het onderzoek 'Retail 2020', uitgevoerd door CBW-MITEX.

Veranderend consumentengedrag

De consument van vandaag neemt het heft steeds meer in eigen hand. Door de techniek geholpen is zijn we als consument een goed geïnformeerde expert en steeds meer baas over de eigen manier van leven, onze eigen tijd en onze eigen wensen en behoeften. We bepalen zelf wanneer en hoe we shoppen, leren, uitgaan, reizen, muziek maken en noem maar op. Soms online, soms samen, soms lang, soms kort en dan weer even niet. Daarnaast geven we onze mening, leren van elkaar (forums, reviews) en zoeken gelijkgestemden met dezelfde behoeften. Verder zien we een ontwikkeling dat de traditionele tweedeling tussen consument en producent aan het vervagen is. De nieuwe consument ('prosumert') staat op in het tijdperk van 'doe-het-zelf' kapitalisme. AirBnB maakt je tot hotelier, 3D en 4D printers tot ontwerpers, Youtube tot filmmaker en Uber tot taxichauffeur. We delen elkaars kennis, kunde, geld, interesses, vrienden en ervaringen middels crowdfunding, crowdsourcing, facebook en andere social media. 'Wij' is het nieuwe 'ik' en delen is belangrijker dan hebben.

Digitalisering

De samenleving digitaliseert in al haar facetten. Hierbij gaat het niet alleen om groeiend gebruik van (mobiel) internet, maar om een nieuw tijdperk waarin techniek zich volledig mengt in de manier waarop wij werken, leren, consumeren en onze vrije tijd besteden. 'Digitaal' is overal en daarmee de nieuwe werkelijkheid.

Deze ontwikkeling biedt grote mogelijkheden voor het aanbod, verspreiding en de toegankelijkheid van cultuur! Of het nu gaat om de digitale bibliotheek, digitaal Erfgoed, concerten, cursussen, noem maar op!

Van lokaal naar globaal

De invloed van internet op ons dagelijkse leven is overweldigend. Het gebruik van het web gaat over landsgrenzen heen, maar brengt de wereld ook dichterbij. Paradoxaal genoeg wordt in een globaliserende samenleving de lokale identiteit steeds belangrijker. We noemen dat ook wel globalisering. Om niet te verdwalen in de wereld van informatie waartoe iedereen nu toegang heeft, gaan mensen in hun eigen buurt weer op zoek naar elkaar en naar 'echte' ervaringen. Volgens de 'Raad van cultuur' is de Stad het nieuwe oriëntatiepunt en neemt het belang van de stedelijke omgeving toe. Cultuur en culturele voorzieningen bepalen hierin mede de identiteit en eigenheid van de stad.

Cultuureducatie en Talentontwikkeling

De steeds complexer wordende samenleving vraagt om mensen die creatief, kritisch en weerbaar weten om te gaan met de wereld van vandaag. Het leren van deze competenties begint op jonge leeftijd en de school is hiervoor een belangrijke plek. Daar wordt het fundament gelegd voor de ontwikkeling van kinderen. In deze ontwikkeling draagt cultuureducatie (als overkoepelend begrip voor kunsteducatie, literatuureducatie, erfogoededucatie, filmeducatie en mediawijsheid) bij aan de vorming én talentontwikkeling van kinderen, ongeacht hun achtergrond. Cultuureducatie dient dan ook een onlosmakelijk onderdeel te zijn van het culturele aanbod en biedt grote kansen in de samenwerking tussen scholen en de culturele instellingen.

Ondernemerschap of 'Creatieve industrie'

De veranderende samenleving vraagt ook om nieuwe wegen en vormen van ondernemen: ook voor de culturele sector! Begrippen als 'co-creatie en crossovers' mogen wellicht tendentius klinken; ze staan echter voor een wereld waarin samenwerken, verbinden en interdisciplinariteit noodzakelijk zijn om 'te overleven'. Dit vraagt om een nieuwe manier van samenwerken en productontwikkeling, waarin disciplines met elkaar worden verbonden, elkaar versterken en een nieuw soort creatieve industrie op gang brengen. Hierin participeren zowel consumenten als producten, amateurs en professionals, overheid en bedrijfsleven!

Maatschappelijke waarde

In toenemende mate wordt onderkend dat cultuur van grote maatschappelijke waarde is. Kunst, cultuur en de samenleving hebben elkaar nodig. Niet alleen omdat het ons inspiratie biedt en bijdraagt aan onze identiteit. Ook omdat cultuur concreet wordt ingezet om de wereld mooier, leefbaarder én levendiger te maken. Cultuur brengt dan ook meer op dan alleen haar eigen 'intrinsieke waarde', het draagt bij aan een breed pallet aan maatschappelijke en economische opbrengsten: beter onderwijs, positieve effecten op zorg en gezondheid en een

actieve deelname van (groepen) burgers. Burgers die in staat zijn tot participatie en hun bijdrage kunnen leveren aan een democratische samenleving.

In economisch opzicht zorgt cultuur voor hogere opbrengsten in de horeca en middenstand, is het een stimulans voor toerisme en recreatie en een belangrijke factor voor een aantrekkelijker vestigingsklimaat voor ondernemers en bedrijven én de profilering van de stad.

In deze toegevoegde maatschappelijke waarde zit tevens een belangrijke legitimatie om cultuur blijvend te stimuleren en te financieren.

3. De disciplines

Bovengenoemde trends en ontwikkelingen hebben, zoals gezegd, invloed op onze huidige maatschappij én het culturele aanbod. De veranderende manier van leren, 'consumeren', samenwerken en ondernemen zijn dan ook de basis voor de visie op 'Cultuur in Veenendaal' zoals hieronder wordt geschetst. In deze visie wordt 'de Stad' als uitgangspunt genomen voor de ontwikkeling van 'Cultuur in Veenendaal'. Binnen de stad is cultuur een zelfstandige discipline die haar eigen intrinsieke waarde kent. 'Cultuur' heeft echter een bredere functie en kan versterkend en verbindend werken op thema's als economie, zorg, de multiculturele samenleving, participatie en leefbaarheid.

DE STAD ALS PODIUM (Podiumkunsten)

De Stad in z'n totaliteit is het nieuwe speelveld voor alle(rlei) vormen van podiumkunsten in Veenendaal: van cabaret tot musical en van klassiek tot popconcert. Zichtbaarheid en toegankelijkheid spelen hierbij een grote rol. Was traditioneel het Theater de locatie voor de podiumkunsten; in de 'Stad als podium' worden aan de programmering vele locaties toegevoegd, passend bij de voorstelling, afgestemd op het publiek. Soms klein en intiem, dan weer groots en uitbundig. Soms historisch, dan weer hypermodern.

Concreet vindt de programmering van 'de Stad als Podium' plaats in Theater de Lampegiet, Spectrum, De Cultuurfabriek, De Oude Kerk, De Basiliek en natuurlijk op de vele pleinen in het centrum (Culturele Zaterdagen). Daarnaast vindt de programmering plaats op middelbare scholen en tijdens het huiskamerfestival ook in diverse (multiculturele) huiskamers in Veenendaal.

Maar de 'Stad als Podium' is meer! Het betekent ook dat de stad zelf de gelegenheid krijgt om zich te presenteren. Dit betekent dat er ruimte is om uitvoeringen en presentaties te geven op het gebied van dans, toneel, muziek en poëzie. Allemaal van eigen bodem; op eigen bodem met de culturele instellingen als (aanvullend) facilitator.

DE LERENDE STAD (Educatie)

Van jong tot oud, van beginnend tot gevorderd, van kennismaken tot talentontwikkeling en van klassikaal tot online. 'De Lerende Stad' staat voor een totaalprogramma van de culturele instellingen op het gebied van kunst- en muziekeducatie, erfoededucatie, mediawijsheid, persoonlijke ontwikkeling en taalontwikkeling (waaronder 'Tel mee met taal', de landelijke aanpak van laaggeletterdheid).

De ambitie en uitdaging is om dit totaalaanbod vorm en inhoud te geven naar de behoeften van de tijd. Met traditionele lessen, online, in groepsverband of individueel; maar altijd gericht op de individuele ontwikkeling van mensen.

In 'De Lerende Stad' worden nieuwe vormen van kennisoverdracht, uitwisseling en ontwikkeling ondergebracht. Masterclasses, College-Tour, Summerschool en

de (digitale) Veenendaal of Stads Academy zijn hiervan slechts enkele voorbeelden.

Tenslotte past 'De Lerende Stad' in het tijdperk van verbinden en samenwerken. Vanzelfsprekend met alle reguliere vormen van onderwijs maar ook met de commerciële aanbieders. Zo ontstaat een educatief platform (kenniscentrum) voor amateurs en professionals binnen het culturele veld van Veenendaal.

DE INNOVERENDE STAD (Informatie en innovatie)

Veenendaal is onderdeel van de FoodValley en opereert als ICT-stad in een dynamische omgeving. Het is belangrijk dat de inwoners aansluiting houden bij die ontwikkeling. Kennisoverdracht, informatie en creativiteit zijn daarvoor essentieel. Wij zien voor het culturele veld een wezenlijke rol weggelegd waar het gaat om de betrokkenheid van de inwoners. Maar wij kennen onze plek en wij kennen onze ambitie, die weliswaar groot is maar ook realistisch. Niet voorop lopen maar ook zeker niet achterop in de optocht die ontwikkeling heet. Vandaar dat wij ons verenigen in het Cultuurlab.

Het Cultuurlab is een fysieke en virtuele plaats waar ideeën en mensen samen komen.

Het doel is om nieuwe inzichten te creëren en vormen te ontwikkelen over hoe we met elkaar in Veenendaal met cultuur bezig zijn. Dit in relatie tot actuele maatschappelijke, sociale, economische, culturele en politieke vraagstukken. Hoe we dat doen? Door betrokken bewoners en ondernemers en hun ideeën op creatieve wijze met elkaar te verbinden. Zo worden er onder andere workshops, labs, lezingen en sessies in creatief denken georganiseerd die voor iedereen toegankelijk zijn. Een proces van co creatie met individuele meedenkers maar ook met bestaande partijen als het Kunstplatform en Stadslab. Kruisbestuiving, delen en inspireren zijn daarbij de trefwoorden.

4. Kansen en knelpunten

De visie op 'cultuur in Veenendaal' kent een aantal belangrijke kansen en knelpunten, zowel in organisatorische zin, maar ook als het gaat om de ambities, toegankelijkheid, financiën en maatschappelijk draagvlak. Deze worden in onderstaand overzicht uitgewerkt en verdeeld naar interne en externe kansen en knelpunten.

KANSSEN EXTERN	KNELPUNTEN EXTERN
Sterker integraal cultureel aanbod en programmering door samenwerking tussen uiteenlopende disciplines	Verlies van identiteit, profilering en onderscheidend vermogen
Sterker cultureel profiel	Maatschappelijk en politiek draagvlak/waardering voor cultuur Toenemende concurrentie door nieuwe aanbieders op het gebied van (cultuur)educatie en vrijetijdsbesteding
Kwalitatief hoogwaardig cultureel product door innovatie, vraaggericht werken en afstemming	Betaalbaarheid van het aanbod door hogere tarieven, mede als gevolg van vermindering subsidies
Nieuwe functie voor cultuur, daar waar het gaat om maatschappelijke vraagstukken, zoals participatie, zorg en integratie	Nieuw (kennis) terrein waarin expertise (nog) ontbreekt. Ook acceptatie en 'vindbaarheid' van de toegevoegde waarde van cultuur dient zich te bewijzen
Verbinden van cultuur met economie en binnenstad (merkontwikkeling Veenendaal)	Lokale ambities versus financiën, middelen en menskracht
De individuele (creatieve) ontwikkeling van burgers stimuleren door educatie, ontmoeting en innovatie	Middelen en (financieel) draagvlak om continuïteit te waarborgen van programma's als cultuureducatie
Betere bereikbaarheid en toegankelijkheid van cultuur via o.a. nieuwe media, online aanbod en uiteenlopende locaties	De online-werkelijkheid vraagt om nieuwe verdienmodellen door afnemend fysiek klantenpotentieel. Daarnaast staat toegankelijkheid onder druk als gevolg van betaalbaarheid, bezetting en openingstijden

KANSSEN INTERN	KNELPUNTEN INTERN
Toenemende professionaliteit door bundeling van brede/ruime kennis en ervaring	Toenemende vervanging door vrijwilligers zet kwaliteit van het werk onder druk
Uiteenlopende disciplines en organisaties die elkaar versterken	Ingewikkelde aansturing vanwege uiteenlopende bestuurs- en managementstructuur
Diverse locaties/gebouwen ondersteunen divers aanbod en identiteit	Diverse locaties/gebouwen versterken versnippering, maken samenwerking lastiger en zijn kostbaar

5. Financiën

De gezamenlijke culturele instellingen moesten en moeten rekening houden met intensieve bezuinigingen. In 2015 is totaal €315.000 ingeleverd. Voor het jaar 2016 heeft de raad besloten €70.000 te bezuinigen rond cultuureducatie op scholen. Tevens ligt er een besluit om in 2017 voor een bedrag van €200.000 te bezuinigen op cultuur. De besluiten van de raad met betrekking tot de bezuinigingen zijn totaal €585.000.

Daarnaast heeft de raad besloten voor 2014, 2015 en 2016 alleen de huurcomponent van de subsidie te indexeren en alle andere onderdelen niet meer. Voor 2017 ligt dezelfde lijn in het verschiep. Voor de duidelijkheid wordt de huurcomponent per jaar direct teruggevorderd door de gemeente. Wat is het effect voor de cultuurinstellingen van het niet meer indexeren van de effectieve subsidie? In totaal is er in 2013 €3.751.445 aan subsidie verleend. De huurcomponent bedroeg €1.007.392. Dat betekent dat er in 2013 een bedrag van €2.744.000 (afgerond) effectief beschikbaar was. Dit bedrag wordt niet geïndexeerd. Een berekening met een indexatie van 2% levert een sluipende korting op voor cultuur in 2014 van €55.000, voor 2015 een korting van €110.000, voor 2016 een korting van €168.000, naar verwachting voor 2017 een korting van €226.000. Door niet indexeren voor de periode 2014 t/m 2017 is dat een totale korting van €559.000.

De bezuinigingen samen met het niet indexeren leveren een aderlating op van $€585.000 + €559.000 = €1.144.000$. Op een totaalbedrag aan subsidie van €2.744.000 is dat een percentage van 41,7%. De gezamenlijke cultuurinstellingen luiden op basis van de voorgaande weergegeven cultuurvisie voor Veenendaal de noodklok. De oproep luidt dan: Stop met bezuinigen, en investeer!

5.1. ANALYSE

De vijf cultuurinstellingen hebben een onderzoek laten verrichten naar huidige en toekomstige financiële positie van de vijf culturele instellingen afzonderlijk en van de vijf culturele instellingen gezamenlijk. Het onderzoek is uitgevoerd door BouZe Maar B.V. te Veenendaal en is gebaseerd op de jaarrekeningen en begrotingen zoals de organisaties die aanleveren bij de Gemeente Veenendaal. Het rapport dient als basis voor onderstaande analyse.

5.1.1. De cultuurinstellingen afzonderlijk

5.1.1.1. Stichting Openbare Bibliotheek Veenendaal

De liquide middelen zullen als gevolg van investeringen, onttrekkingen aan de bestemmingsreserves alsmede aflossingen geldlening gedurende de periode 2015 tot en met 2017 afnemen. De langlopende lening aan de Gemeente Veenendaal zal voorlopig niet vervroegd worden afgelost. De bijdrage leners daalt gedurende periode 2012 tot en met 2017 van €320.147 naar €252.000.

5.1.1.2. Stichting Theater de Lampegiet

Per balansdatum heeft de stichting een hoog bedrag aan liquide middelen. Bij de beoordeling van deze liquide middelen dient rekening te worden gehouden met een bedrag aan vooruit ontvangen recettes van circa €480.000 en een schuld aan de Gemeente Veenendaal van circa €277.000.

De afname van de geldmiddelen vanaf medio 2014 wordt verklaard door onttrekkingen aan de bestemmingsreserves. Van medio 2014 tot en met 30 juni 2020 wordt een bedrag van ca. €375.000 onttrokken aan de bestemmingsreserves.

5.1.1.3. Stichting Muziekschool Veenendaal 'de Muzen'

De daling van de liquide middelen over de periode 2013 tot en met 2017 wordt voornamelijk verklaard door de onttrekkingen aan de bestemmingsreserves alsmede een terugbetaling van gelden aan de Gemeente Veenendaal. De onttrekkingen aan de bestemmingsreserves betreffen kosten inzake inrichting huisvesting, automatisering, inventaris, instrumenten, personeel en organisatie alsmede jubileum. De opbrengst cursus- en les gelden zal in de periode 2012 tot en met 2017 met circa €29.000 dalen. Als verklaring hiervoor kan de daling van het aantal cursisten worden gegeven.

5.1.1.4. Stichting Volksuniversiteit Veenendaal

De liquide middelen nemen af als gevolg van jaarlijks negatieve exploitatieresultaten en een beperkte aanwending van de bestemmingsreserves. Bij de beoordeling van de liquide middelen per ultimo van het jaar dient rekening te worden gehouden met een vooruit ontvangen bedrag aan les gelden per ultimo van het jaar. Ondanks een negatief vermogen per ultimo 2016 en 2017 zijn er liquide middelen. Voorgaande wordt verklaard door de vooruit ontvangen les gelden van €32.000 per ultimo 2016 en 2017. In verband met de financiële positie van de stichting zullen investeringen tot een minimum worden beperkt. Als gevolg van de negatieve exploitatieresultaten 2015 en 2016 zal het eigen vermogen van de stichting per 31 december 2016 negatief zijn. De daling van de opbrengst cursus- en les gelden wordt verklaard door een afname van het aantal cursisten. De kosten van de activiteiten zijn niet gedaald ondanks een daling van het aantal cursisten. Om cursussen niet te annuleren, zijn lagere bezettingen per cursus geaccepteerd.

5.1.1.5. Stichting Museum Veenendaal

De liquide middelen nemen in het jaar 2015 met een bedrag van circa €55.000 af. Als verklaring hiervan kan worden gegeven de aanwending van de bestemmingsreserve van €39.607 alsmede de afwikkeling van een verplichting van €18.882. Met inachtneming van de geringe omvang van de toekomstige resultaten is het voor de stichting niet mogelijk om bestemmingsreserves te vormen. De resultaten voor de komende jaren zullen naar verwachting positief zijn. Indien de stichting wordt geconfronteerd met tegenvallers dan zullen de kosten van de collectie met hetzelfde bedrag worden verlaagd, teneinde minimaal een nihil resultaat te

bewerkstelligen. De baten van de stichting bestaan voornamelijk (95%) uit gemeentelijke subsidie. Het negatieve resultaat over het jaar 2013 wordt verklaard door een restitutie van subsidie van €14.009 met betrekking tot voorgaande jaren.

5.1.2. De cultuurinstellingen gezamenlijk

De afname van de liquide middelen gedurende de periode 2015 tot en met 2017 wordt voornamelijk verklaard door investeringen, onttrekkingen aan bestemmingsreserves en aflossingen geldleningen. Bij de beoordeling van de omvang van de liquide middelen dient rekening te worden gehouden met de vooruit ontvangen opbrengsten van circa €600.000 en de overige schulden van circa €1.000.000. Voorts dient rekening te worden gehouden met onttrekkingen aan de bestemmingsreserves gedurende de periode 2017 tot en met 2020 van circa €404.000.

Het totaal van het stichtingskapitaal en de algemene reserves is eind 2012 beperkt van omvang en vervolgens per ultimo 2017 negatief.

De opbrengsten kernactiviteiten zijn gedurende de periode 2012 tot en met 2017 van €2.097.349 naar €1.874.225 met een bedrag van circa €225.000 gedaald. De belangrijkste oorzaak hiervan is de daling van het aantal leden en cursisten en een daling van de horecaopbrengsten bij Stichting Theater de Lampegiet.

Bij de beoordeling van het geconsolideerde resultaat dient rekening te worden gehouden:

- dat een gering bedrag aan afschrijvingen ten laste van het resultaat is gebracht;
- dat het resultaat gering van omvang is om toekomstige tegenvallers op te vangen;
- dat het resultaat gering van omvang is om dotaties aan bestemmingsreserves te realiseren;
- dat met ingang van het boekjaar 2017 een vermindering van €150.000 of €200.000 aan subsidie Gemeente Veenendaal moet worden doorgevoerd;
- dat de resultaten nadelig zijn beïnvloed door:
 - daling van de opbrengsten van de kernactiviteiten;
 - de bezuiniging van de gemeentelijke subsidie voor het jaar 2015 van een bedrag van €200.000 en voor het jaar 2017 van een bedrag van €150.000 of €200.000;
 - het achterwege blijven van de indexering van de subsidie (exclusief huur) voor de jaren 2014 tot en met 2017.

5.1.3. Van verschraving tot amputatie

Het onderzoek van Bouze Maar B.V. heeft conclusies opgeleverd waar de individuele instellingen reeds van op de hoogte waren, maar die nu voor de gezamenlijke instellingen bloot op tafel kwamen te liggen. Als de komende jaren €1.145.000 wordt weggesneden aan cultuur in Veenendaal (41,7%), dan voelt dat als het stelpen van een slagader.

Het allerbelangrijkste is dat de individuele instellingen vertrouwen moeten kunnen houden, ook van de Gemeente Veenendaal om met hart en ziel te kunnen werken aan de voorliggende visie Cultuur in Veenendaal. Voor dat werk is inspiratie nodig en geestkracht. Voor de instellingen is nu duidelijk dat deze niet kan groeien met de hierboven beschreven financiële bedreigingen, die uiteindelijk leiden tot uitsterven van de professionele cultuurinstellingen in Veenendaal. Wat gaat er mis als geschetste financiële toekomst werkelijkheid wordt?

5.1.3.1. Aanbod

De cultuurinstellingen moeten op hun tellen passen. In bestuursvergaderingen wordt steeds nauwgezet gekeken naar de financiële managementrapportages. Wat moet er gebeuren om aantrekkelijk te zijn in je aanbod en toch kosten te besparen? Risico's worden uit de weg gegaan, voor kleine groepen kan niet worden geprogrammeerd, maatwerk is onmogelijk (bijzondere cursussen of instrumenten bijv.), het aanbod verschaalt en richt zich op grote groepen. Op individuele vragen of voor kleine aantallen kan veelal geen aanbod worden gerealiseerd. Groepslessen zijn een noodzaak, waardoor maatwerk onmogelijk en talentontwikkeling begrensd is.

Het ontwikkelen van innovatieve concepten is gezien de financiële risico's weinig realistisch. Een financiële tegenslag kan de nekslag voor de instelling betekenen. Er is geen vet op de botten. Verbreding van het aanbod is gericht op het vissen in een grote vijver waar cultuurinstellingen veelal de concurrentie met elkaar aangaan. Of er worden activiteiten georganiseerd die mensen op de been brengen, verlevendiging geven, grotere bezoekersaantallen genereren, maar geen geld in het laadje brengen, cultuur wordt versmald tot vermaak.

5.1.3.2. Personeel

Personeel is het duurste onderdeel van de cultuurinstellingen. De afgelopen jaren is er in de organisaties een kern beroepsbeoefenaren overgebleven (na sanering) die noodzakelijk is om cultuur te kunnen blijven bieden. Daarnaast is een grote groep vrijwilligers ontstaan die uit loyaliteit bereid is te helpen 'de winkel open te houden'. De inspanningen die geleverd worden om gezamenlijk aantrekkelijk te blijven zijn zeer groot te noemen. De muziekschool heeft uitvoerenden in dienst die het primaire proces realiseren. Binnen de instellingen zijn stafdiensten aanwezig, weliswaar geminimaliseerd, om cultuur 'op het podium' te krijgen. De stafdiensten hebben in de organisaties een zeer specifieke taak en zijn veelal niet met elkaar te vergelijken. De cultuurinstellingen zien het beeld opdoemen dat met minder geld, en dus met minder mensen, toch cultuur aangeboden en georganiseerd zal worden. Binnen de organisaties herkent men dat het snijden in betaalde krachten direct betekent het opheffen van essentiële functies, hetzij een professionele uitvoerende, hetzij een in de functie unieke stafmedewerker. Voor de organisaties is duidelijk dat het verder verschuiven van betaald werk naar vrijwilligerswerk onmogelijk is voor de continuïteit en kwaliteit van de organisatie.

5.1.3.3. Marketing en communicatie

De cultuurorganisaties benutten alle mogelijke kanalen om zichzelf op de kaart te zetten. De medewerkers zijn de beste ambassadeurs van cultuur in Veenendaal. Succesvolle presentaties, uitvoeringen, cursussen etc. doen hun werk via de deelnemers. Maar er is meer nodig om de Veenendaler te verleiden als consument of deelnemer mee te doen aan cultuur. Communicatie is het belangrijkste toverwoord om de aandacht te vangen en het merk van cultuur te verbreden en te onderhouden in de markt. Het is de laatste jaren een vak geworden om klanten te verleiden en te binden aan het aanbod van de cultuurorganisatie. Aan dit onderdeel (professionele communicatie) kan binnen de cultuurinstellingen geen prioriteit meer worden gegeven, omdat primaire taken eerst moeten. Er is geen sprake van het uitvoeren van een communicatiestrategie gerelateerd aan de positie waarin de cultuurorganisaties zich bevinden. Er is zeker sprake van PR, maar geen sprake van een noodzakelijke en langdurige marketing- en communicatiestrategie. Deze taak is naar de marge geschoven, waardoor de cultuurinstellingen zich onmogelijk op een effectieve manier kunnen positioneren om meer en andere doelgroepen te bereiken. Het niet meer degelijk kunnen uitvoeren van deze zo noodzakelijke functie voor de cultuurinstellingen is een hard signaal, dat als er niets gebeurt, verschraving van cultuur niet meer het passende woord is. Amputatie ligt op de loer.

5.2 Conclusies

Na enkele externe onderzoeken en vele bestuurlijke besprekingen komen de cultuurorganisaties op het gebied van financiën tot de volgende conclusies:

1. Geen enkele cultuurinstelling is duurzaam gezond door opeenvolgende (stille) bezuinigingen.

Toelichting:

Onderzoek van Bouze Maar B.V. (juni 2015) geeft aan dat het totaal van het stichtingskapitaal en de algemene reserves eind 2012 beperkt van omvang was en vervolgens per ultimo 2017 negatief. De totale subsidie, inclusief huisvestingskosten, is vanaf 2012 t/m 2017 met een bedrag van €100.000 gestegen, waaronder een stijging van de huisvestingskosten met €390.000. Het exploitatieresultaat van de instellingen is te gering van omvang om grote tegenvallers te kunnen opvangen. Om die reden kunnen geen dotaties aan bestemmingsreserves worden gedaan.

2. De totale subsidie bestaat uit drie componenten: productie, huisvesting en personeel. Weliswaar wijkt de totale subsidie procentueel voor de cultuurinstellingen niet zo veel af van het landelijke beeld. Uit de benchmark is wel gebleken dat er grote verschillen bestaan tussen de drie componenten. De component productie is procentueel gelijk. De huisvestingcomponent is in Veenendaal aanzienlijk hoger dan elders. De personeelscomponent is veel lager in Veenendaal. Procentueel levert Veenendaal een gelijke productie als in de benchmark, echter met inzet van veel minder personeel.

Toelichting:

Onderzoek van Berenschot (april 2015) wijst uit dat de subsidie van de Gemeente Veenendaal voor cultuur procentueel niet afwijkt van de benchmark van Berenschot over alle cultuurinstellingen in Nederland. Berenschot constateert dat wat aan middelen besteed wordt door de instellingen voor de productie van cultuur procentueel niet afwijkt van het landelijk gemiddelde (ongeveer 30%). Daarentegen blijkt dat er een groot verschil is in de resterende posten personeel en huisvesting. Van de subsidie wordt in Veenendaal bijna 30% besteed aan huisvesting, hoewel dat landelijk 15% is. De resterende kostenpost personeel is voor Veenendaal 40% en landelijk is dat 55%. De conclusie is dat een gelijke productie met minder personeel een behoorlijke prestatie is van de Veenendaalse instellingen. Uit het onderzoek van Bouze Maar blijkt dat de huurcomponent €1.007.392 is op een totale subsidie van €3.751.445. Een geschetste bezuiniging per 2017 van €200.000 op de totale subsidie lijkt een vermindering van 5,2%. Maar het percentage exclusief de huur is 7,4%. Op personeel is nauwelijks meer te bezuinigen, dus zal het in productie en huisvesting moeten.

3. Sinds 2014 vindt er geen indexering meer plaats van de subsidie. Uitgaande van 2% indexering is dat een substantieel gemis aan inkomsten.

Toelichting:

Sinds 2014 vindt er geen indexering meer plaats van de subsidie. Dat betekent dat er in 2013 effectief beschikbaar was voor cultuur, afgerond, €2.744.000. Dit bedrag wordt niet geïndexeerd. Een berekening met een indexatie van 2% levert een sluipende korting op voor cultuur in 2014 van €55.000, voor 2015 een korting van €110.000, voor 2016 een korting van €168.000, naar verwachting voor 2017 een korting van €226.000. Door niet indexeren voor de jaren 2014 t/m 2017 een totale korting van €559.000. Voorwaar een grote bezuiniging die zich in alle stilte voltrekt maar om substantieel veel geld gaat.

4. Binnen de instellingen is grotere behoefte aan meer flexibiliteit en afstemming tussen vraag en aanbod, dat vereist ruimte om te kunnen investeren en risico's te nemen, dus ook een grotere financiële buffer. De subsidievoorwaarden staan een algemene reserve toe van maximaal 10% van de verleende subsidie, dit beperkt het ondernemerschap waartoe de instellingen uitgedaagd zijn.

Toelichting:

Het meerjarenperspectief biedt nauwelijks tot geen ruimte voor nieuw beleid en evenmin voor investeringen. Alle ambities ten spijt, zonder financiële armslag wordt het vrijwel onmogelijk om daar uitvoering aan te geven. De Gemeente Veenendaal voert al jaren het beleid dat de algemene reserve niet meer mag zijn dan 10% van de subsidie. Het overige moet elk jaar worden terugbetaald aan de gemeente. Daarmee worden de cultuurinstellingen klein gehouden t.o.v. andere gesubsidieerde non-profit instellingen. Het verhoudt

zich evenmin goed tot het noodzakelijke ondernemerschap. Een gezonde buffer beweegt zich tussen 25% en 35% om tegenvallers op te vangen en risico's te kunnen nemen met nieuwe producten.

5. De voorwaarden (prestatieafspraken) waaronder de cultuurinstellingen hun subsidie verkrijgen, zijn aan herziening toe; ze werken beperkend voor innovatie, maatwerk is noodzakelijk. Uitgangspunten moeten worden bijgesteld. In bijv. het geval van cultuureducatie is het bereiken van de jeugd, in samenwerking met het onderwijs, essentieel. De gemeentelijke opvatting dat de scholen deze kosten voor hun rekening kunnen nemen zodat minder of geen gemeentelijke subsidie nodig is voor cultuureducatie is niet realistisch, ondermijnt de culturele ontwikkeling van jonge mensen en staat haaks op de gemeentelijke ambitie (cultuurnota 2013-2016) om jeugd te betrekken bij cultuur.
6. De huidige cultuurinstellingen worden geleid door een leidinggevende, i.c. directeur. Gezien de omvang van de instellingen kan daarbij nooit gedacht worden aan een leidinggevende van een non-profit instelling met 200-400 werknemers, met dito salaris. De huidige leidinggevendenden managen met hun collega's het cultuuraanbod van hun instelling en zijn ook op uitvoerend niveau actief. Dat managen moet in alle gevallen blijven gebeuren om het cultuuraanbod te handhaven.
7. De cultuurinstellingen ervaren om meerdere redenen dat het niet gemakkelijk is cultuur uitdagend, vormend en inspirerend te organiseren. Vanuit de nieuwe visie worden inzichten straks vertaald in nieuw beleid om te kunnen koersen op verandering en kansen. Die omslag verdient ruimte, vertrouwen en steun.
8. Uitgesloten is dat bezuinigingen zonder beperkingen van aanbod en bereikbaarheid van cultuur kunnen worden opgevangen. Verdere verschraling zal leiden tot het doodbloeden van cultuur in Veenendaal.

Conclusie

De conclusie van de vijf instellingen is dat realisatie van de visie zoals in dit document beschreven alleen werkelijkheid kan worden als cultuur ook die financiële mogelijkheden weet te realiseren/ontvangen die daarvoor nodig zijn. De Gemeente Veenendaal als opdrachtgever en stakeholder heeft hierin een cruciale rol. De keuze voor een nieuwe structuur (één cultuurbedrijf) en de dynamiek van nieuwe speerpunten vragen in de uitvoering om extra investeringen i.p.v. bezuinigingen. Een nieuwe koers verlangt durf, zowel van de betrokken organisaties als van de gemeente.

Besturen en directies van:

- Bibliotheek Veenendaal
- Museum Veenendaal
- Muziekschool De Muzen
- Theater De Lampegiet
- Volksuniversiteit Veenendaal

Oktober 2015